

TURİZM ALANINDA ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN TURİZM İŞLETMELERİNDE YAPTIKLARI STAJLARI DEĞERLENDİRMELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Elbeyi PELİT*

Evren GÜÇER**

ÖZET

Turizm işletmelerinin ve sektörün geleceği açısından büyük önem taşıyan, özellikle yükseköğretim düzeyindeki eğitim kurumları başta olmak üzere, turizm eğitimi verilen tüm kurumlarda, öğrencilerin turizm işletmelerinde yapmakla zorunlu oldukları stajları süresince, çeşitli sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu sorunların büyük bir bölümü, işletmelerin öğrenciye staj süresince sundukları olanakların (ücret, barınma, sigorta imkanı, hizmet içi eğitim vb. gibi) kısıtlı olmasından kaynaklandığı gibi, eğitim kurumlarının yanlış yerde kurulmaları, ders programlarının uygun olmayışı vb. gibi sorunlardan da kaynaklanabilmektedir. Nitekim Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde turizm eğitimi alan öğrencilerin, turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajlardan memnun olma düzeyleri, stajın onların mesleki gelişimine katkısı ve okulda almış oldukları mesleki eğitimin staj süresince işe yönelik olarak kendilerine sağladığı katkıların ne olduğuna ilişkin, öğrenci değerlendirmelerine yer verilen bu araştırmanın sonuçları da, bu sorunların varlığını ortaya koymaktadır. Bu yetersizliklerin kaynağına ve çözümüne ilişkin önerilerinde geliştirildiği bu çalışmada ayrıca turizm eğitimi ve stajın mesleki açıdan önemine değinilmiştir. Öğrencilerin turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşlerinin alınmasında anket tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, turizm eğitimi, turizm eğitiminde staj.

A STUDY ON THE EVALUATIONS OF THE TOURISM STUDENTS TOWARDS INDUSTRIAL TRAINING IN TOURISM

ABSTRACT

It is known that the students especially in the undergraduate level, who are important for the future of the touristic companies and the tourism industry, have very significant

* Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi (Arş.Gör.)

** Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi (Arş.Gör.)

problems during their training programs. Most of the problems result from the limitations of the benefits (such as salary, insurance and accommodation and other physical possibilities) supplied by the companies to the trainee and wrong choices related with the location of the educational institutions, being unsuitable course programs and so on. As a matter of the fact that the result of this research includes a study on the state of being pleasure of the trainees from Gazi University Commerce and Tourism Education Faculty, related with the training program and the benefits of the training program according to the professional developments of them and also the determination of benefits according to the education in the school on the preparatory as a work experience get into the existence of such problems. In addition to the proposal about the main reason and the solutions developed in this study, the importance of the education of tourism and the importance of the preparatory were mentioned. Questionnaire method is used in data collection about evaluations of the students towards industrial training in tourism.

Key Words: Tourism, education of tourism, industrial training in tourism.

GİRİŞ

Turizmin üst yapı kaynaklarını oluşturan temel unsurlardan olan işletmelerin, ürettiği ve satışı sunduğu ürünlerin emek-yoğun olması, bu süreçte görev alan bireylerin işlerinin uzmanı olmasını, diğer bir anlatımla kalifiye nitelik taşımalarını gerekli kılmaktadır. Çünkü, işletmelerin müşteri devamlılığını sağlaması ve nihayetinde de hedeflenen kara ulaşmasında, söz konusu işletmelerde (özellikle müşteriyle birebir temasın yoğun olduğu bölümlerde çalışanlar başta olmak üzere) çalışan tüm personelin payı oldukça büyüktür. Çalışanların bu süreçteki katkıları ise, şüphesiz ki alanıyla ilgili gördüğü eğitimle doğru orantılı olacaktır. Diğer taraftan, kalkınma faaliyetlerinde daha fazla gelir ve refahın sağlanması, ülke kaynaklarının ve potansiyelinin etkin ve verimli olarak kullanılmasına ve yetişmiş insan gücünün hazırlanmasına bağlıdır. Nitekim, turizm sektöründeki en üst düzeydeki yöneticilerden en alt düzeydeki işgörenlere kadar gerekli niteliklere sahip olmayan bireyler söz konusu ise, arzı oluşturan alt ve üst yapı tesisleri istenildiği kadar çağdaş ve kaliteli olsun, sektörün gelişmesi ve verimli çalışması mümkün değildir. Çünkü, turizm sektörünün merkezinde insan ve onun sektöre ilişkin kalifiye derecesinin yüksekliği yatmaktadır (Fırat, 1997: 42). Bu doğrultuda, sektörde çalışacak kişilerin alanıyla ilgili eğitim almaları, sektördeki kalitenin artırılmasına yönelik vazgeçilemeyecek unsurlardan olarak ortaya çıkmaktadır.

Turizmde kalitenin artırılmasına yönelik olarak ülkemizde sektöre eleman yetiştiren çeşitli eğitim kurumları mevcut olmakla birlikte, bu eğitim kurumlarında verilen teorik bilginin yanı sıra, uygulamalı dersler ve uygulama bağlamında yerine getirilmesi zorunlu olan staj süreci vardır. Staj, öğrencilerin genelde sektörle ilk olarak tanıştıkları bir dönem olmakla birlikte, bu süreç içerisindeki kazanmış oldukları bakış açıları gelecekte bu mesleği yapıp yapmayacakları konularında, onlara temel veri teşkil edecek hususlardır. Bu doğrultuda, turizm eğitiminde staj, önemi ve mevcut sorunlarına; özellikle yüksek öğretim kurumlarında

turizm eğitimi verilen programlar kapsamında değinilen bu çalışmada iki temel amaç üzerine odaklanılmıştır.

Çalışmada ilk olarak, stajın mesleki açıdan yeri ve önemi, staj yapan öğrencilerin staj yaptıkları süre içerisinde karşılaştıkları temel sorunlar, turizm işletmelerinde staj yapan öğrencilere yönelik turizm işletmeleri yöneticileri görüşleri ve akademik turizm-otelcilik programları yöneticilerinin staj konusuna ilişkin görüşleri; konu ile ilgili literatürde yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda ortaya konulmuştur. Sonrasında çalışmada, esas amacı ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren okullara öğretmen yetiştirmek olan ve aynı zamanda turizm işletmeciliği eğitimi de verilen Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi turizm ile ilgili programlarda okuyan ve sektör stajlarını yapmış olan öğrencilerin, yapmış oldukları stajlara ilişkin değerlendirmelerini (staj süresindeki memnuniyetleri, stajın katkıları, okulda alınan eğitimin staj süresince katkıları) kapsayan uygulamalı bir çalışmaya da yer verilerek, elde edilen bulgular ışığında öneriler geliştirilmiştir.

1. TURİZM EĞİTİMİ VE TURİZM EĞİTİMİNİN SEKTÖR AÇISINDAN ÖNEMİ

Eğitim, önceden saptanmış amaçlar doğrultusunda insan davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir (Karlı, 2003: 9). Eğitim sistemi bir bütünlük içinde, örgün eğitim ve yaygın eğitim alt sistemlerinden oluşur. Örgün eğitim belirli yaş gruplarındaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Bu eğitim türünde, genel, mesleki ve teknik eğitim programları uygulanır. Yaygın eğitim değişik yaş gruplarındaki ve seviyelerindeki bireylere amaçlara uygun hazırlanmış programlarla, programların gerektirdiği ortam ve sürelerde verilen eğitimidir. Halk eğitimi, yetişkinler eğitimi, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler de bu alt sistemin birer öğeleridir (Taymaz, 1997: 3).

Turizm eğitimi, toplumda turizm bilincini yerleştirmek, turizm kaynaklarını koruyacak bilinci geliştirmek, turiste karşı onun ekonomik gücüne, ırkına, milliyetine, dinine, diline, toplumdaki statüsüne, ahlak ve namus düzeyine, siyasal ideolojilerine göre ayırım yapmadan eşit ve dürüst hizmet etmek anlayış ve terbiyesini vermek, turizmin sağladığı uzun vadeli çıkarlar üzerine dikkati çekerek saygıya ve konukseverliğe dayalı bir davranış düzenini yerleştirmektir (Olalı, 1982:264; Ağaoğlu, 1991:37, Bayer, 1998:145). Diğer bir tanıma göre turizm eğitimi, turizm olay ve ekonomisinin halka ve öğrenim gören gençliğe öğretilmesi, turizm konusunda bilgili ve kalifiye personel ve yönetici yetiştirilmesi için yapılan çalışmalardır (Sezgin, 2001: 135).

Dünya genelinde turizm eğitimi kapsamında üzerinde asıl durulan konu, mesleki eğitimidir. Genel olarak, "bir toplumdaki bireylerin meslek sahibi olabilmeleri ve mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yetenekleri kazandırarak, kişinin kabiliyetlerinin fiziksel, entelektüel, duygusal, sosyal ve ekonomik yönlerden geliştirilmesi süreci" (Aymankuy ve

Aymankuy, 2002: 29) olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri ihtiyaçlarını karşılayan mesleki eğitim programları ise, ulusal ve uluslararası boyutta büyük farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılığı bir nebze de olsa gidermek amacıyla dayalı olarak, genel olarak temel olması bakımından, Dünya Turizm Örgütü'nce "Resmi Kurslar" ile "İşveren Esaslı Eğitim Programları" olmak üzere ikiye ayrılan turizm eğitim yapısı Tablo 1'de verilmiştir.

Turizm eğitimine ilişkin Tablo 1'de sunulan yapı, turizmde teknik ve klasik eğitim faaliyetlerinin hangi başlıklar altında incelenmesi gerektiği konusunda genel bilgiler vermektedir. Turizm sektörünün her zaman gündeminde olan "Eğitilmiş Kalifiye Eleman" sorunu ülkemizin kitle turizmine yönelmesi ve turistik işletmelerin ard arda açılması ile güncelliğini korumaktadır. Turistik talebi etkileyen turizm arz kaynaklarını, nitelikli personel ile kaliteli turizm ürünü haline getirerek, turistin hizmetine sunabilme çabası, özellikle turizm sektöründen önemli ekonomik girdiler sağlama uğraşısı içerisinde olan gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, tüm ülkelerin üzerinde önemle durdukları konular arasındadır. Bununla birlikte, sektörün yetişmiş insan gücü ile ilgili bugün genel olarak iki büyük sorunu mevcuttur. Birincisi, sektörde mevcut olan fiili çalışanların bilgi ve becerilerinin artırılması, ikincisi de sektöre yeni gelecek işgücünün yetiştirilmesidir. Özellikle uluslararası zincir oteller başta olmak üzere 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri mevcut personelini işletmede hizmetiçi eğitim kursları düzenleyerek bu açıklarını giderebilmektedir (Olalı ve Korzay, 1989: 455).

Tablo 1. Turizm Eğitiminin Genel Çerçevesi

TURİZM EĞİTİMİ			
RESMİ PROGRAMLAR		İŞVEREN ESASLI EĞİTİM	
Mesleki	Akademik	İş Üzerinde	Şirket İçi Programlar

Kaynak: WTO, International Tourism; A Global Perspective, 1997. (Aktaran: Yağcı, 2001:25)

Türkiye'de mesleki turizm eğitim yapısı incelendiğinde, genel olarak Tablo 1'de sunulan yapıya benzerlik göstermekle birlikte, uygulamada büyük farklılıklar vardır. Nitekim, bu farklılıkların en fazla göze çarptığı husus ise, sektöre yönelik eğitim veren kurumların eğitim programlarının, sayısal olarak dağılım düzeyiyle ilgilidir. Esas olarak turizm alanında verilen eğitimin değişik düzeylerde olması gerekliliği, sektörün kendi içerisinde ortaya çıkan bir yapılanmadır. Zira "turizm sektöründe istihdam gerekliliği, gerek miktar gerekse kalite bakımından bir hiyerarşi oluşturmaktadır. Hiyerarşinin her kademesinde uyum sağlayan bir eğitim paletinin gerçekleştirilmesi bir gerekliliktir" (Timur, 1992:48). Fakat, ülkemizde turizm eğitimi veren okul sayısının daha çok yükseköğretim düzeyinde yoğunlaşması bazı sorunları gündeme getirmektedir. Oysa Avrupa Birliği'ndeki ülkelerin mevcut turizm eğitimi veren kurumları, genelde kurslar ve ortaöğretim düzeyinde yoğunlaşmaktadır (Boylu, 2004).

Ülkemizde turizm eğitimi, örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Örgün turizm eğitimi veren öğretim kurumları, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde, mesleki turizm eğitimi veren okullardan oluşmaktadır. Yaygın turizm eğitimi ise; gerek resmi gerekse özel kurumlar tarafından verilen kısa süreli mesleki kurslar niteliğinde bir görünüm arz etmektedir.

Ortaöğretimde mesleki turizm eğitimi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Anadolu Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Meslek Liselerinde açılan programlarla yürütülmektedir. Yükseköğretimde turizm eğitimi ve öğretimi ise, ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde gerçekleştirilmektedir (Ünlüöner, 2004:111).

Yükseköğretim kurumlarında çeşitli düzeyler itibarı ile verilen turizm eğitiminin amaçları arasında; meslek yüksekokullarına bağlı olarak eğitim ve öğretim veren ön lisans programları için, öğrencilerin bilgi ve tecrübeyi birleştirmelerini sağlayarak, öğrencilere sektördeki ara elemanların sahip olması gereken nitelikleri kazandırmak (Rutter, 1991:356); lisans programları için, öğrencileri turizm endüstrisindeki başlangıç düzeydeki yönetici pozisyonları için eğitmek, hazırlamak (Pazuze, 1993:61); yüksek lisans programları için, öğrencilerin belirli bir kariyere yönlendirilmiş bireyler olarak turizm endüstrisinde orta ve üst düzey yönetici, danışman ve turizm endüstrisinin bütün yönleri ile iyi bir araştırmacı olmasını sağlamak; doktora programı için ise, turizm disiplininde akademik başarı için araştırma yapmak ve problem çözmek, öğretim ve iletişim yeteneklerini geliştirerek akademik olarak en yüksek standartlarda bilgiyle donanmak (Olsen ve Khan, 1989:16) amaçları yer almaktadır.

Turizm eğitiminin önemini gösteren hususlardan biri, gerek işletmeler arasında gerekse uluslararası düzeyde rekabetin gün geçtikçe artmakta olmasıdır. Turizm, endüstri olarak rekabete açık bir sektördür ve bu sektördeki rekabetin anahtarı, kalite ve hizmettir (Sem ve Clements, 1996:94). Artarak devam eden çetin rekabet koşulları altında, turizm pastasından istenilen düzeyde pay sahibi almak isteyenlerin, hizmet kalitesini arttırmaya ihtiyaçları vardır. "Artan rekabet ortamında varolabilmenin temel şartlarından biri nitelikli insan gücüdür. Bu da ancak etkin ve kaliteli turizm eğitim ve öğretimiyle" (Ünlüöner, 2000: 218) ve turizm okulları mezunlarının sektörde çalışmaları ile sağlanabilir (Kusluyan ve Kusluyan, 2000:252).

Turizm ve otel işletmeciliği eğitiminin her kademesinde öğrencilerin pratik bilgi ve becerilerle donatılması zorunludur. Her ne amaçla ve hangi mesleki kademedede kullanılırsa kullanılsın, turizm eğitiminin her kademesinde teori ile uygulama birbirini tamamlayarak bir bütün oluşturacak şekilde yürütülmek zorundadır. Çünkü turizm sektörünün çok dinamik bir yapıya sahip olması, bu alanda verilen eğitimin, dinamik bir yapıya sahip olmasını gerektirmektedir. Diğer bir anlatımla, verilen eğitimin sadece teorik olması yeterli değildir. Verilen eğitimin başarılı olması için uygulamalı eğitime de yer veriliyor olmasına ihtiyaç vardır (Gamble, 1992: 10). Turizm eğitimi alan kişilerin teorik olarak öğrendikleri bilgileri, meslek yaşamlarında kulla-

nabilmeleri için gerekli olan becerileri de eğitimleri sürecinde geliştirmeleri gerekmektedir. Öğrencilerin eğitim süresi içinde teoride edindiği bilgilerde pratik kazanması, iki yöntem ile gerçekleştirilebilmektedir. Bunlardan birincisi eğitim gördüğü kuruma ait uygulama alanı ve tesislerinde göreceği uygulamalar, ikincisi de turizm işletmelerinde yapacağı stajdır. Bu doğrultuda çalışmanın izleyen bölümünde, araştırmanın ana konusunu da oluşturan stajın mesleki açıdan önemine ilişkin bilgilere yer verilmekte fayda görülmektedir.

2. TURİZM EĞİTİMİNDE STAJ VE MESLEKİ AÇIDAN ÖNEMİ -SORUNLAR

Staj, Türk Dil Kurumu'nca; kişinin mesleki bilgisini artırmak için geçici olarak bir kurumun bir veya bir çok bölümünde çalışarak geçirdiği dönem olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Daha geniş bir tanımlamayla staj, kuramsal meslek bilgisine sahip kişilerin, aldıkları akademik bilgileri gerçek yaşamda kullanma ve deneme, diğer bir deyişle, edindiği bilgileri, yaparak-yaşayarak davranışa dönüştürme deneyimidir (Çetin, 2005:154).

Turizm alanında eğitim veren okullardaki staj uygulamalarına bir göz atıldığında, örgün turizm eğitimi veren kurumlarda, öğrencilerin staja gönderilmesi ile ilgili günümüzde iki farklı uygulama mevcuttur. Birincisi, 3308 Sayılı "Çıracılık ve Mesleki Eğitim Yasası"; ikincisi ise, yüksek öğretim kurumlarında uygulanan "staj yönetmelikleri"dir. Bunlardan birincisi, Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi öğrencilerinin stajlarını yapmaları konusunda bağlayıcı nitelikler taşımaktadır. Bu kanun, öğrencileri yasal koruma altına alarak onların pratik bilgilerini artırıcı yöndedir. Yükseköğretim kurumlarında uygulanan "staj yönetmeliği" ise, yüksek öğretim kurumları içerisinde turizm işletmeciliği ve otelcilik eğitimi alan öğrencilerin staj sorunlarını ve istihdamlarını kapsamaktadır. Söz konusu bu yönetmelikte turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencileri için 3308 Sayılı "Çıracılık ve Mesleki Eğitim Yasası"nda olduğu gibi stajlarla ilgili, işletme ve okulun sorumluluklarını ve stajyerin haklarını düzenleyen herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Sadece üniversite senatosunun aldığı kararla staj mecburiyeti uygulamaya sokulmaktadır (Gökdeniz, 1991:8).

Turizm eğitiminde önemli bir yeri olan turizm işletmelerinde yapılan stajların, gerek öğrenci gerekse işletmelerin beklentilerini karşılama yeterliliği ve bu süreçte yaşanan sorunlara yönelik ülkemizde önemli miktarda akademik çalışma (Alemdar, 1992; Buluç, 1992; Kozak, 1992; Özkan, 1992; Ömerzi ve Ayata, 1992; Kozak ve Kızılırmak, 2001; Küçüktopuzlu, 2002; Gökdeniz ve diğ., 2002; Yıldırım, 2002; Ilgaz ve Çakar, 2002; Yüksel ve diğ., 2002; Gürdal, 2002; Çapar, 2002; Yazıcı, 2002, Güçer, 2004; Kozak, 2005; Çetin, 2005 vb.) bulunmakla birlikte, stajla ilgili yapılan söz konusu bu çalışmaların ağırlıklı olarak üzerinde durdukları konular arasında, işletme ve öğrencilerin staj algılamaları ve stajdan beklentileri arasında farklılıklar olduğu hususları önde gelmektedir. Gerçekten de, eğitim kurumları ve öğrenciler stajı, öğrenimin bir parçası ve devamı mahiyetinde teorik olarak işledikleri derslerin pratikte uygulanışını görmek, mesleki bilgi ve beceri kazanmak, iş başı eğitimi, sektörde tecrübe ve

deneyim kazanmak olarak algılarken; pek çok işletme stajyer öğrencileri daha çok geçici ve ucuz işgücü olarak algılanmaktadır (Buluç, 1992:365). Konuyla ilgili olarak yapılan çeşitli araştırmalarda, öğrencilerin turizm işletmelerinden beklentileri ise şu şekilde özetlenebilir:

- Çok uzun çalışma saatlerinden dolayı turizmde çalışmanın yorucu ve stresli olduğu, aile yaşamının bundan olumsuz etkilendiği veya aile oluşturulamadığı belirtilerek, daha kısa veya standart çalışma saatlerinin düzenlenmesi beklenmektedir. Standart çalışma saatlerinin dışında da çalışılmasına rağmen bunun karşılığının mesai ücreti olarak alınmadığı belirtilerek, çalışma saatlerine karşılık mesai ücreti verilmesi istenmektedir (Kozak, 1999:32-38).
- Çok yorucu ve çok uzun çalışma saatlerine rağmen iş için ödenen ücretin düşük olduğu ve tatmin edici bir yaşam sürmeye elverişli olmadığı, turizm sektöründe işlerin mevsimsel olmasından dolayı sürekli ve istikrarlı bir iş bulmanın zorluğu belirtilmekte, sürekli ve istikrarlı bir iş konusunda işletmelerden talepte bulunmaktadır (İçöz, 1991:15-18).
- Staj çalışmalarına katılan öğrencilerin stajın yararlarına ilişkin değerlendirmelerinin alınarak yapılan bir başka çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun stajın yararına inandığı, stajın iş bulma ve sektörü tanıma konularında yararlı olduğu ancak, stajın daha verimli bir ortamda yapılabilmesi için okulun ve sektörden bir takım beklentiler içerisinde bulunduğu görülmüştür. Bu çerçevede, rotasyon, oryantasyon, staj süresince eğitim ve motivasyon gibi konular sektörden başlıca beklentiler arasında yer almaktadır (Altınay, 1996:1-13).

Staj konusunda ilgili literatürde yer alan çalışmaları, "Öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği" adlı çalışmada, amaç, konu ve araştırmacı adlarıyla birlikte aşağıda verilen Tablo 2'deki gibi sıralayan Çetin (2005), söz konusu araştırmasında, stajyerlerin okulda aldıkları dersler içerisinden, stajları süresince en çok özellikle; "Bilgisayar", "Resepsiyon-Önbüro Yönetimi", "Yiyecek-İçecek Yönetimi", "Yabancı Dil" ve "Muhasebe" gibi genelde sektörde de uygulama olanağı bulunan derslerden yararlandıkları sonucuna varmıştır.

Tablo 2. Staj Konusunda Yapılan Çalışmalar

Amaç	Konu	Araştırmacılar
Stajdan Elde Edilen Kazanımlar	Sektörü Tanıma	Çetin,1994; Atalay,1996; Callan, 1997; Kozak,1999; Christou, 1999
	Stajdan Genelde Yararlanma	Çetin, 1990;1994; Atalay, 1996; Çakır, 1998; Christou,1999; Barron, 1999; Leslie ve Richardson, 2000; Küçüktopuzlu, 2002.
	Derslerle Uyumlu Departmanda Çalışma	Çetin, 1990;1994; Leslie, 1999, Callan, 1997; Leslie ve Richardson, 2000
Stajda Karşılaşılan	İşe Adaptasyon Güçlüğü	Turizm Bakanlığı, 1984; Çetin, 1985; 1987; Çakır, 1998; Leslie, 1999

Güçlükler		
	İlişki Kurmada Yetersizlik	Turizm Bakanlığı, 1984; Çetin, 1985; 1987; Saruhan, 1986
	Uygulama Becerisi Eksikliği	Çetin, 1985; 1987; 1990; 1994; Saruhan, 1986
	Yabancı Dil Bilgisinin Eksikliği	Çetin, 1985; 1987; 1990; Saruhan, 1986; Gökdeniz ve diğ., 2002
	Stajyeri Ucuz İşgücü Olarak Görme	Akoğlan ve Okumuş, 1991; Atalay, 1996; Çakır, 1998; Gökdeniz ve diğ., 2002; Yüksel ve diğ., 2002; Kuşluvan, 2003
	Parasal Sorunlar	Çetin, 1994; Çakır, 1998; Gökdeniz ve diğ., 2002; Yüksel ve diğ., 2002; Kuşluvan, 2003.
	Uzun ve Ek Çalışma Saatleri	Çakır, 1998; Kuşluvan, 1999; 2003; Kozak, 1999; Christou, 1999; Barron, 1999
	Uygun Olmayan İşler	Barron ve Maxwell, 1993; Callan, 1997; Christou, 1999; Kozak, 1999; Yüksel ve diğ., 2002; Gökdeniz ve diğ., 2002.
	Stajda Verilen Eğitimin Yetersizliği	Akoğlan ve Okumuş, 1991; Barron ve Maxwell, 1993; Atalay, 1996; Callan, 1997; Leslie, 1999; Barron, 1999; Kozak, 1999; Yüksel ve diğ., 2002; Gökdeniz ve diğ., 2002; Kuşluvan, 1999; 2003.
	Sektörde Kariyer Sahibi Olmak İsteme-me	Barron ve Maxwell, 1993; Callan, 1997; Christou, 1999; Barron, 1999; Chan ve diğ., 2000; Leslie ve Richardson, 2000; Kuşluvan ve diğ., 2003.
	Yönetici Eğitiminin Yetersizliği	Leslie, 1999; Christou, 1999; Leslie ve Richardson, 2000.
	Stajdan Genelde Yararlanma	Akoğlan ve Okumuş, 1991; Leslie, 1999; Christou, 1999; Leslie ve Richardson, 2000.

Kaynak: Çetin, 2005:160

Turizm sektörüne özellikle orta ve üst düzey yönetici adayları yetiştirmek üzere ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren dört yıllık Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulları kurulmuştur. Fakat, konuyla ilgili yapılan araştırmalar genelde üniversite düzeyinde bir turizm eğitimi almış kişilerin az bir kısmının çeşitli nedenlerle kendine turizmi sürekli olarak bir istihdam alanı olarak gördükleri fikri üzerinde yoğunlaşmaktadır ki, bu da söz konusu eğitim kurumları için üzerinde durulması gereken bir konudur. Mezuniyet sonrası turizm sektöründe çalışmaya başlayanlar ise birkaç yıl sonra turizm sektöründen ayrılarak başka alanlara yönelmektedirler. Örneğin; yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de ön lisans ve lisans düzeyinde turizm eğitimi veren yüksekokullardan mezun olan öğrencilerin sadece %22.3'ünün turizm sektöründe çalıştığı ortaya çıkmıştır (Ağaoğlu, 1991).

Üniversite düzeyinde turizm eğitimi almış öğrencilerin turizm sektöründe çalışmamasının bir çok sebebi olabilir. Bu durumun muhtemel sebeplerinden birisi bu okullardan mezun olan öğrencilerin nitelik, bilgi ve beceri açısından turizm işletme yöneticilerinin beklentilerini karşılayamayacak durumda olmasından dolayı sektörde istihdam edilmemesi veya başarısız olmasıdır (Kuşluvan, 2000:2).

Demirer'in (2000:19), Kapadokya Bölgesindeki turistik konaklama işletmeleri üst ve orta düzey yöneticilerin turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu öğrencilerinden beklentilerine yönelik olarak yapmış olduğu araştırma kapsamındaki üst ve orta kademe yöneticilerin, öğ-

rencilerden her alandaki beklentileri değerlendirildiğinde, öğrencilerin karşılamakta yetersiz kaldıkları konuların başında sektöre hemen üst düzey yönetici olarak başlama hevesinde olmaları, otel işletmeciliğini yaşam boyu yapabilecekleri meslek olarak görmemeleri ve yönetsel sorumluluk üstlenmek istememeleri gelmektedir. Diğer taraftan, turizm işletmelerinin ve sektörün geleceği açısından büyük önem taşıyan personeli yetiştiren eğitim kurumlarında, özellikle yükseköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlarda öğrencilerin staj ve uygulamaları konusunda önemli problemlerle karşılaşmaktadır. Esin (1992), "Yükseköğretim Düzeyindeki Eğitim Kurumlarında Öğrenci Staj ve Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı çalışmasında, söz konusu bu problemler içerisinde özellikle; turizm alanında eğitim veren yüksek öğretim kurumlarının daha çok yükseköğretim şeklinde örgütlenmesi ve bu okulların da bölgesel dağılımında olan dengesizlik, staj için ayrılan sürenin azlığı, staj yapan öğrencilerin denetlenmesine ilişkin sorunlar, öğrencilerin staj yeri bulmada yaşadıkları sorunlar, eğitim kurumları ile turistik işletmelerin staj ve stajyerden beklentilerinin birbirinden farklılık göstermesi, işletmeler ve eğitim kurumları arasında konuya ilişkin koordinasyon sorunları vb. gibi konular üzerinde durmaktadır.

Konuyla ilgili olarak Kozak (2005) ise, ilgili literatürden elde ettiği bilgiler doğrultusunda yükseköğretim düzeyinde turizm-otelcilik eğitimi gören öğrencilerin staj süresince karşılaştıkları sorunları, turizm işletmeleri yöneticilerinin stajyer öğrencilere ilişkin görüşlerini ve akademik düzeyde turizm eğitimi veren program yöneticilerinin staj ve stajyerlerle ilgili düşüncelerini şu şekilde ortaya koymuştur.

Tablo 3. Staja İlişkin, Öğrenciler, Turizm İşletmeleri ve Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görüşleri

Öğrencilerin Staj Süresince Karşılaştıkları Sorunlar	Turizm İşletme Yöneticilerinin Stajyerlerle İlgili Görüşleri	Akademik Düzeyde Turizm Eğitimi Verilen Program Yöneticilerinin Staj Uygulamasına İlişkin Görüşleri
<ul style="list-style-type: none"> -Ucuz işgücü olarak görülme, -Rotasyon ve adaptasyon dönemi ile ilgili sorunlar, -Alanları dışında çalıştırılma, -Herşey dahil sistemin getirdiği sorunlar, -Sosyal haklar ile ilgili sorunlar, 	<ul style="list-style-type: none"> -Staj öğrenci açısından bir formalite olarak görüldüğünden, öğrenciler "nylon" staj uygulamasına başvuruyor, -Stajyerler turizm ve otelcilik programları tarafından yeterince denetlenmiyor, -Staj uygulamalarının takibinden sorumlu olan kişilerin alanla ilgili bilgi sahipleri olmayışları, -Öğrencilerin genellikle sektörel uygulamaların gerisinde bilgi ve uygulama birikimine sahip olmaları staj esnasında sorun yaratabilmektedir, -Pek çok turizm-otelcilik programında stajla ilgili dökümanın bulunmayışı, bu işin ilgili programlar tarafından ciddiye 	<ul style="list-style-type: none"> -Otelcilik ve turizm meslek liselerinden mezun olan öğrenciler akademik programlarda tekrar staj yapmakta isteksiz davranıyorlar. Bu öğrencilere yönelik olarak staj uygulamasının tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor, -Öğrencilerin işe alıştırma ve rotasyona tabi tutulmamasından dolayı çeşitli sorunlar çıkabiliyor, -Özellikle kamu üniversiteleri bünyesindeki programlarda öğrencilerin stajlarda izlenmesi konusunda kaynak sorunu dolayısıyla sıkıntılar ortaya çıkıyor, -Turizm sektörünün staj dönemi

-Beslenme ve barınma sorunları, personel alanlarının yetersizliği, -Otelcilik ve turizm meslek liseleri öğrencilerinin yeniden staj uygulamasına tabi tutulmaları.	alınmadığını göstermektedir, -Öğrencilerin, eğitim görmekte oldukları programlarının doğrudan "yönetici" değil, yönetici adayı yetiştirdiği göz önüne alınacak olunursa öğrencilerin buna göre yönlendirilmeleri gerekmektedir. Bu hususta yanlış yönlendirmeler sıkıntılara yol açabiliyor.	istekleri ile programlarda derslerin sona erdiği dönemlerin genellikle örtüşmemesi bir sorun olarak ortaya çıkıyor. Özellikle, yan dal uygulamasına giden üniversiteler ile kampuslarda bulunan programlarda bu yönde sıkıntılar daha fazla gözleniyor.
---	---	---

Kaynak: Kozak; 2005. (<http://www.turizm gazetesi.com/articles/article.aspx?id=25083>)

Yüksek öğretim düzeyinde turizm eğitimi veren okullarda eğitim-öğretim görmekte olan öğrencilerin turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajlar ile ilgili yapılan araştırmalar, araştırmanın önceki bölümlerinde ve genel olarak Tablo 2 ve Tablo 3'de de sunulduğu üzere, stajda karşılaşılan sorunlar, işletmelerin stajyerlerden beklentileri, okulda alınmış olan teorik ve uygulamalı eğitimin staj süresince stajyere katkıları ana temasında yoğunlaşmaktadır ve söz konusu bu çalışmaların tümü, turizm işletmeciliği ve/veya turizm işletmeciliği ve otelcilik eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında eğitim görmekte olan öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Kuruluş amacı, turizm meslek liselerine öğretmen yetiştirmek olan, fakat aynı zamanda turizm işletmeciliği eğitimi de verilen ve bünyesinde turizmle ilgili olarak "Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği" ile "Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği" bölümleri bulunan, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde eğitim görmekte olan öğrencilerin, turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajları değerlendirmeleri üzerine detaylı bir araştırma gerçekleştirilmemiştir.

Ünlüönen'in (2004:108-130), 1998-1999 ve 2003-2004 eğitim-öğretim dönemini baz alarak "Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri Ve Algılamaları Açısından Karşılaştırılması" adlı çalışmasında, staj bir alt değişken olarak ele alınmış ve öğrencilerin stajdaki memnuniyet algılamaları 2003-2004 eğitim öğretim döneminde 1998-1999 eğitim-öğretim dönemine göre daha olumlu olmuştur. Söz konusu bu çalışma, konu kapsamında değerlendirildiğinde, çalışmada öğrencilerin staj faaliyetlerinin derinlemesine incelenmediği söylenebilir. Çalışmada; "öğrencilerin okudukları fakülte/programı çeşitli açılardan değerlendirmeleri" yukarıda verilen eğitim-öğretim yılları itibari ile karşılaştırma kapsamında istenmiş ve staj diğer konular (eğitim araç ve gereçleri, öğretim elamanı sayısı, öğretim elamanlarının niteliği vb.) gibi genel bir alt değişken olarak ele alınmıştır. Diğer taraftan, özellikle 2000 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın söz konusu bölümlerin mezunlarına, öğretmenlik kontenjanlarında önemli ölçüde kısıtlamalara gitmesi, bu bölümlerde okuyan öğrencilerin, turizm sektörüne yönelik olarak da hazırlanması gerekliliğini daha da ön plana çıkarmaktadır. Hali hazırda söz konusu bölüm öğrencilerinin müfredatlarında yer alan "Okul Deneyimi" ve "Öğretmenlik Uygulaması" dersleri öğretmenlik alanına yönelik bir uygulama olarak değerlendirildiği gibi, aynı bölüm öğrencilerinin 45 günlük'de turizm işletmelerinde gerçekleştirmeleri istenen bir staj zorunluluğu bu-

lanmaktadır. Bu noktada araştırmanın bundan sonraki bölümünde, turizm işletmelerindeki stajlarını yapmış olan söz konusu bölüm öğrencilerinin, yaptıkları stajları değerlendirmelerini içeren bir araştırmaya yer verilmiştir.

3. ARAŞTIRMA

3.1 Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Bu çalışma, kuruluş amacı turizm eğitimi veren orta öğretim kurumlarına, alanla ilgili meslek dersi öğretmeni yetiştirmek olan ve aynı zamanda işletmecilik eğitimi de verilen Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi turizm ile ilgili programlarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin, turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşlerinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda öğrencilerin, yapmış oldukları stajlardan memnun olma durumları, almış oldukları mesleki turizm eğitiminin staj süresince işe yönelik olarak kendilerine sağladığı katkılar-avantajlar ile stajın öğrencilerin mesleki gelişimlerine ve sektöre bakış açılarına katkılarının ne olduğunun ortaya konulması araştırmanın alt amaçlarını teşkil etmektedir. Söz konusu bu alt amaçlar doğrultusunda, cevap alınması planlanan araştırma soruları ise şu şekilde geliştirilmiştir.

1. Öğrencilerin yapmış oldukları stajlardan memnun olma düzeyleri nedir?
2. Stajların, öğrencilerin mesleki gelişim ve sektöre bakış açılarına katkısı nedir?
3. Öğrencilerin üniversitede almış oldukları mesleki eğitim, onlara staj süresince işe yönelik olarak ne tür katkılar-avantajlar sağlamıştır?
4. Öğrencilerin staj yaptıkları işletme türleri (seyahat ve/veya otel işletmesi) ile yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırma, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, "Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği" ve "Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği" bölümlerinde okuyan ve 2004-2005 eğitim-öğretim yılı sonu yaz döneminde stajlarını yapmış olan öğrencilerin, staj esnasında karşılaştıkları olumlu-olumsuz etkenler ile varsa bu konu ile ilgili sorunları ortaya koymak ve öneriler geliştirmek bakımından önem taşıyan durum saptayıcı bir araştırma niteliğindedir.

Çalışmanın içeriğinde de yer verildiği üzere, üniversite düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj algılamaları ve yapmış oldukları stajları değerlendirmeleriyle ilgili olarak, bir çok araştırma yapılmasına rağmen, bu araştırma evrenini oluşturan Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi öğrencilerinin turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajları değerlendirmeleriyle ilgili, derinlemesine bir araştırmanın yapılmaması söz konusu evrenin, staj değerlendirmelerinin ne olduğunun ortaya çıkarılması ve böylelikle çözüm önerileri geliştirilmesi bu araştırmayı önemli kılan diğer bir husus olmakla birlikte, niçin böyle bir araştırmaya ihtiyaç duyulduğunun da cevabını vermektedir. Diğer taraftan, özellikle son beş yıla kadar "Konaklama İşletmeciliği

Öğretmenliği" ve "Seyahat İşletmeciliği Ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği" bölümlerinden mezun olan öğrencilerin hemen hemen hepsi öğretmen olarak atanma olanağına sahipken, 2000 yılından itibaren söz konusu bu bölüm öğrencilerinin öğretmen olarak atanmasında önemli ölçüde kısıtlamalara gidilmiştir. Bu husus, bu bölümlerde okuyan öğrencilerin sektöre yönelik olarak da hazırlanması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Böylelikle, araştırmadan elde edilen bulgular, söz konusu bölümlerin eğitim-öğretim programlarının güncellenerek sektöre uygun bir çerçevede de daha işlevsel hale getirilmesinde önemli ölçüde bir veri kaynağı teşkil ederek, stajların daha etkin hale getirilmesi ve aynı zamanda yönetim-uygulama- eğitim formasyonu üçlüsüne uygun müfredatın oluşturulması gerekliliği konusunda, öneri getirmek bakımından da katkı sağlayacaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

3.2.1. Evren

Araştırmanın evrenini, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, "Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği" ve "Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği" bölümlerinde okuyan ve 2004-2005 eğitim-öğretim yılı yaz döneminde, turizm işletmelerinde stajlarını yapmış olan öğrenciler (124 kişi) oluşturmaktadır. Araştırmacıların ilgili fakülte de staj komisyonu üyesi olması, staj yapan tüm öğrencilerle yüz yüze görüşme imkanını yaratmış ve araştırmada örneklem alınmayarak evrenin tamamına ulaşılmıştır.

3.2.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplamak amacıyla yüz yüze görüşme yöntemi ve anket tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmada ilk olarak, araştırma evreninde yer alan tüm öğrencilerle yüz yüze, teker teker görüşülmüş, yapmış oldukları stajların genel değerlendirilmesi alınmıştır. Bu görüşmeye dayalı olarak ve ilgili literatürden konuyla ilgili yapılmış çalışmalar taranmak suretiyle, araştırmacılar tarafından beşli Likert tipi derecelendirmeli ölçek şeklinde oluşturulan anket, evrendeki tüm öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmacıların evrendeki tüm kişilerle yüz yüze görüşmesi esnasında, uygulanan ankete ilişkin genel bilgiler de verilmiş ve böylelikle, ankette yer alan ifadelerin öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılması sağlanmış, sonrasında öğrencilerin anketleri rahatça doldurmaları açısından anket formları verilerek daha sonradan teslim etmeleri istenmiştir.

Öğrencilere uygulanan anket, öğrencilerin yapmış oldukları stajlardan memnuniyet düzeylerini (13 ifade), öğrencilerin almış oldukları mesleki eğitimin staj süresince işe yönelik olarak kendilerine sağladığı avantajları (8 ifade) ile stajın öğrencilerin mesleki gelişimlerine ve sektöre bakış açılarına katkılarının (8 ifade) ne olduğuna yönelik konularını (boyutlarını) kapsamaktadır. Başlangıçta 32 kapalı uçlu ifadeden oluşturulan anket, yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, anketin "staja ilişkin memnuniyet" boyutunda yer alan 3 ifadenin güvenilirliği düşürdüğünün anlaşılması üzerine ankette çıkarılmış ve anket toplam 29 kapalı uçlu

ifadeden oluşturulmuştur. Ankete ilişkin güvenilirlik düzeyi Alpha =0,801 olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerden, ankette verilen her bir ifadeye ilişkin görüşlerini, “kesinlikle katılmıyorum (1)” dan; “kesinlikle katılıyorum (5)” a uzanan Likert tipi derecelendirmeli ölçekte işaretlemeleri istenmiştir. Söz konusu anket, araştırmacılar tarafından staj yapan öğrencilere, 5.12.2005-14.12.2005 tarihleri arasında uygulanmıştır.

3.2.3. Veri Çözümleme Yöntemi

Evrende yer alan tüm öğrenci sayısı kadar (124) çoğaltılıp dağıtılan anketlerin tamamı geri dönmüş, 4 anket çeşitli nedenlerle (eksik kodlama vb.) değerlendirme dışı bırakılmıştır. Böylelikle toplam 119 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Öğrencilerin yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine yönelik değerlendirmeleriyle ilgili ankette verilen her bir boyuta (stajlardan memnun olma durumları, almış oldukları mesleki eğitimin staj süresince işe yönelik olarak kendilerine sağladığı avantajları ile stajın mesleki gelişimlerine ve sektöre bakış açılarına katkıları) ilişkin ifadelerle ilgili görüşlerinin yüzde, frekans ve aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanarak tablo halinde sunulmuştur. Öğrencilerin staj yaptıkları işletme türlerine göre (Seyahat ve/veya Otel İşletmesi) staj değerlendirmelerine ilişkin görüşleri arasında herhangi bir farklılık olup olmadığı ise, t testi ile analiz edilmiş ve araştırmanın amacına uygun bir şekilde yorumlanmıştır. Söz konusu bu analizler SPSS 12.0 For Windows Programı kullanılarak yapılmıştır.

Ayrıca, araştırmada görüşme yöntemi uygulanarak sorulan; “Staj süresince üniversitede almış olduğunuz derslerden en çok yararlandığınız hangisi-hangileri olmuştur?” “Devam etmekte olduğunuz bölümü tercih ederken amacınız, öğretmen olmak mı yoksa sektörde çalışmak mıydı ve şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz?” Staj süresi (45 gün) sizce yeterli mi?” Mezun olduğunuzda turizm sektöründe çalışmaya ilişkin düşünceniz?” sorularına ilişkin öğrencilerin verdikleri cevaplar da, belirli konu başlıkları altında tasnif edilerek araştırmanın bulgular bölümünde sunulmuştur.

3.3. Araştırma Bulguları

Öğrencilerin turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik yapılan bu araştırmada değerlendirmeye alınan toplam 119 anket bulgularına göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %59,7’si Seyahat Acentalarında, % 40,3’ü ise otel işletmelerinde stajlarını yapmışlardır. Araştırmanın amacı bölümündeki sorulara yanıt bulmak amacıyla gerçekleştirilen analizler doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Öğrencilerin Yapmış Oldukları Stajlardan Memnun Olma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 4’de, öğrencilerin yapmış oldukları stajlardan değişik açılardan memnun olma düzeyleriyle ilgili verilen ifadelere, katılım derecelerine bakıldığında, çalışma arkadaşlarıyla işe yönelik olarak verilen durumlar ve önerilerinin dikkate alınması dışında kalan ve özellikle, ücret, sigorta imkanı, hizmet içi eğitim gibi hususlar başta olmak üzere diğer durumlarda öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 1.5 ile 3.5 arasındadır. Bu sonuç, söz konusu durumlarda öğrencilerin memnuniyetsizliğini ortaya koymaya yönelik ipuçları vermektedir. Nitekim, staj memnuniyetleriyle ilgili ankette verilen ilk ifade olan; “staj süresince aldığım ücretten memnundum” ifadesine öğrencilerin %37,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %29,4’ü “katılmıyorum”, %13,4’ü “kararsızım” %17,6’sı “katılıyorum” ve %1,7’si de “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Verilen cevapların yüzdelerinden de anlaşılacağı üzere öğrencilerin büyük bir bölümü bu ifadeye olumsuz görüş bildirmişlerdir. Diğer bir deyişle öğrencilerin %67’yi aşkın bir kısmı stajları esnasında kendilerine ödenen ücret düzeyinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir ki, ilgili ifadenin aritmetik ortalaması da bu sonucu desteklemektedir. Nitekim, bu ifade için hesaplanan aritmetik ortalama 2.2’dir. Ücretle ilgili başka bir ifade olan, “fazla mesai durumlarında gerekli mesai ücreti alıyordum” ifadesine ilişkin öğrenci görüşleri de benzer şekilde olumsuzda yoğunlaşmıştır ki bu durum, ifadeye ilişkin hesaplanan aritmetik ortalamadan (1.7) da kolayca anlaşılacaktır.

Tablo 4. Öğrencilerin Yapmış Oldukları Stajlardan Memnun Olma Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
STAJ SÜRESİNCE:												
Aldığım ücretten memnundum.	45	37,8	35	29,4	16	13,4	21	17,6	2	1,7	2,2	1,16
Fazla mesai durumlarında gerekli mesai ücretini alıyordum.	69	58,0	30	25,2	9	7,6	9	7,6	2	1,7	1,7	1,01
Sigorta imkanım vardı.	59	49,6	41	34,5	1	,8	4	3,4	14	11,8	1,9	1,31
Günlük çalışma saatleri uygundu. (çalışma yükü olarak = çalışma süresi)	31	26,1	26	21,8	29	24,4	28	23,5	5	4,2	2,6	1,22
Hizmetiçi eğitim gördüm.	73	61,3	35	29,4	8	6,7	3	2,5	119	100,0	1,5	0,74
Barınma (personel yatakhane, lojman vs.) imkanım vardı.	38	31,9	21	17,6	5	4,2	24	20,2	31	26,1	2,9	1,65
Personel yatakhane, banyo ve tuvaletlerde tatmin edici şartlar (hijyen vb.) mevcuttu.	13	10,9	25	21,0	12	10,1	37	31,1	32	26,9	3,4	1,37

Personel yemekleri sağlık, temizlik (hijyen) ve çeşitlilik açısından yeterliydi.	10	8,4	15	12,6	29	24,4	35	29,4	30	25,2	3,5	1,23
Yöneticiler tüm çalışanlara adil davranıyordu.	20	16,8	26	21,8	23	19,3	40	33,6	10	8,4	2,9	1,25
Stajyer olmamdan dolayı yöneticilerim görev dışı işler vermesi gibi bir durum yaşamadım.	23	19,3	34	28,6	18	15,1	39	32,8	5	4,2	2,7	1,22
Görevimle ilgili işlerde önerilerim dikkate alınıyordu.	2	1,7	25	21,0	20	16,8	47	39,5	24	20,2	3,8	2,82
Çalışma arkadaşlarıma bana karşı tutum ve davranışlarından memnundum.	2	1,7	4	3,4	1	,8	62	52,1	50	42,0	4,3	0,80
İşle ilgili herhangi bir sorun esnasında rahatlıkla çalışma arkadaşım/arkadaşlarımdan yardım isteyebiliyordum.	2	1,7	5	4,2	7	5,9	55	46,2	50	42,0	4,2	0,87
Genel Ortalama											2,9	

Anketteki diğer bir ifade de, öğrencilerin staj sürelerince sigorta imkanlarının olup olmadıklarının tespiti ile ilgiliydi. Söz konusu bu ifadenin sonucu, öğrencilerin sadece %15.2'sinin bu imkandan faydalanabildiğini ortaya koymaktadır ki, bu uygulama stajyer öğrencinin gerek çalıştığı kurumdan gerekse işini yerine getirirken gösterebileceği özveriden ödün vermesine neden olabilecektir. "Günlük çalışma saatleri uygundu" yargısına öğrencilerin %4.2'si "kesinlikle katılıyorum", %23.5'i "katılıyorum" cevabını vererek olumlu görüş belirtmiş, %26.1'i "kesinlikle katılmıyorum", %21.8'i de "kesinlikle katılmıyorum" cevabı vererek olumsuz görüş belirtmişlerdir. Söz konusu ifadede öğrencilerin %24.4'lük bir kısmı "kararsız" olduklarını dile getirmişlerdir. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama ise 2,6 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, öğrencilerin çoğunluğunun staj sürecindeki çalışma saatlerinin kendilerine uygunluk bakımından tatmin edici düzeyde bulmadıkları biçiminde yorumlanabilir.

"Staj süresince hizmet içi eğitim imkanının olup olmadığı şeklindeki yargıya ilişkin öğrencilerin %90.7'lik bir kısmı "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vererek olumsuz bir görüş belirtmişlerdir ki; bu durum Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde bu konu ile ilgili uygulamalara ters düşmektedir. Çünkü, Avrupa Birliği'ndeki turizm eğitim yapısı ve buna yönelik işletme politikaları incelendiğinde her işletme 1-2 tane usta monitör istihdam ederek stajyerleri onların gözetiminde eğitime tabi tutmaktadır (Demirkol ve Pelit, 2002:142). Türkiye'deki turizm sektöründeki bu sorun dikkat çekici düzeydedir denebilir. Nitekim anketteki bu konu ile ilgili ifadede çıkan sonuç da bunu destekler niteliktedir.

Ankette, gerek ilgili ifadelerin yüzdelere gerekse aritmetik ortalamalarına yansıdığı üzere stajyer öğrencilerin en memnun kaldıkları hususlar arasında, çalışma arkadaşlarıyla olan işe yönelik ilişkileri durumlarıdır. Öğrencilerin yapmış oldukları stajlardan memnun olma

durumlarına ilişkin görüşlerinin genel ortalaması ise, 2.9 olarak gerçekleşmiştir ki, bu sonuç “katılmıyorum” ile “kararsızım” arasındadır.

3.3.2. Stajların, Öğrencilerin Mesleki Gelişim ve Sektöre Bakış Açıklarına Katkısına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt amaçlarından biri olan, stajın öğrencilerin mesleki gelişimine katkısının ne olduğuna ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde, Tablo 5'deki aritmetik ortalamalardan da anlaşılacağı üzere, sektörü tanıma, iletişim becerilerinin gelişmesi, kendilerine olan güven duyguları gibi hususlarda olumlu katkı sağlamakla birlikte, öğrencilerin özellikle “bu mesleği sevmeme fayda sağladı” ifadesine ilişkin görüşlerinde, diğer ifadelerle oranla daha yüksek düzeyde bir olumsuz görüş bildirmeleri, bir önceki bölümde verilen staj esnasındaki memnuniyetsizlik bulgusuyla örtüşmektedir. Bu yargıya ilişkin hesaplanan aritmetik ortalama ise 2,4 gibi düşük bir değerdir. Bu sonuç, “bir işgörenden maksimum düzeyde verim alabilmek onun işinden tatmin olma durumu diğer bir deyişle işini sevmesi ile doğru orantılıdır” görüşünün hakim olduğu günümüz modern örgütlerinde, özellikle emek-yoğun bir sektör olan turizm sektörünün gelecekteki istihdamının nicel ve nitel kalitesi açısından düşündürücüdür. Bu konuda özellikle işletme yöneticileri ve eğitim kurumlarına büyük işler düşmektedir.

Tablo 5. Stajların Öğrencilerin Mesleki Gelişimlerine Katkılarına İlişkin Öğrenci Görüşleri-nin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
YAPMIŞ OLDUĞUM STAJ:												
Almış olduğum teorik eğitimi uygulama imkanı sağladı.	7	5,9	27	22,7	27	22,7	44	37,0	14	11,8	3,3	1,12
Sektörü tanıma olanağı sağladı.	7	5,9	2	1,7	20	16,8	50	42,0	40	33,6	4,0	1,05
Alanımla ilgili yeni gelişmeleri uygulama düzeyinde görme imkanı sağladı.	3	2,5	20	16,8	24	20,2	38	31,9	34	28,6	3,7	1,14
Yabancı dilimi geliştirmeme katkı sağladı.	25	21,0	29	24,4	21	17,6	36	30,3	36	30,3	2,8	1,27
Bu mesleği (turizm) sevmeme fayda sağladı.	35	29,4	33	27,7	22	18,5	25	21,0	4	3,4	2,4	1,21
İnsanlarla (tanımasam da) olan iletişimimin gelişmesine katkı sağladı.	6	5,0	3	2,5	4	3,4	66	55,5	40	33,6	4,1	0,96
Kendime olan güven duygusunun gelişmesine katkı sağladı.	4	3,4	14	11,8	69	58,0	32	26,9	119	100,0	4,1	0,83

Okulu bitirince bu mesleği yapma düşüncesine olumlu yönde katkı sağladı.	12	10,1	13	10,9	31	26,1	40	33,6	23	19,3	3,4	1,21
Genel Ortalama											3,4	

Yine, öğrenci görüşleri arasında dikkat çeken bir başka konu ise, turizm işletmelerinde stajyer olarak çalışmanın yabancı dillerinin geliştirilmesinde pek katkısının olmadığı hususudur ki, bu noktada gerek öğrencilerin görev yaptıkları birimler, gerekse staj süresinin kısalığı unsurunu da göz ardı etmemek gerekmektedir.

“Okulu bitirince bu mesleği yapma düşüncesine olumlu yönde katkı sağladı” ifadesine öğrencilerin çoğunluğu katılmıyorum (%33,6) veya “kesinlikle katılmıyorum (%19,3) cevabını vererek olumsuz bir görüş belirtmişlerdir ki, öğrencilerin turizm sektörünün çalışma ortamı içerisinde ilk olarak buldukları staj uygulamasındaki turizme yönelik bakış açılarının sonuçlara da yansıdığı üzere, genelde olumsuz olması, yukarıda belirtildiği üzere işletme ve eğitim kurumlarına, öğrencilerin motivasyonlarını yükseltmeye yönelik büyük görevler yüklemektedir.

3.3.3. Öğrencilerin Üniversitede Almış Oldukları Mesleki Eğitimin, Onlara Staj Süresince İşe Yönelik Olarak Sağladığı Katkıları-Avantajlarına İlişkin Bulgular

Okulda alınan mesleki eğitimin, staj süresince işe yönelik olarak öğrencilere sağladığı katkıların ne olduğuna ilişkin, anketin derecelendirmeli ifadeleri içerisinde yer alan “konuklar – çalışma arkadaşlarım ve yöneticilerimle olan ilişkilerde hitap ve davranışsal açıdan olumlu katkı sağladı”; “sorumluluk almama ve disiplinli çalışmaya katkı sağladı”; “işlerin işleyişi hakkında öneri getirmemde olumlu katkı sağladı”; “görevimi yerine getirirken olumlu yönde fayda (kolaylıklar) sağladı” ifadelerine ilişkin öğrenci görüşlerinin çoğunluğu olumludur. Bu sonuçlar, üniversitede verilen eğitimin katkıları arasında yer almakla birlikte, “işletmede çalışan ve turizm eğitimi almayan çalışanlara göre daha çabuk terfi imkanı sağladı” ifadesine ilişkin öğrenci görüşlerinin, yüzdelerden de anlaşılacağı üzere, olumludan ziyade olumsuzda yoğunlaşması, sektörün kalifiye elamanlara önem vermesi gerektiği görüşüyle örtüşmemektedir. Bu nedenle, turizm işletmelerinin özellikle alanında mesleki eğitim almış kişilere, onların sektöre yönelik motivasyonlarını artırıcı nitelikte terfi olanakları hazırlamaları gerekmektedir. Aksi taktirde çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere, söz konusu kalifiye personelin başka alanlara kayması gündeme gelecektir ki, sürekli gelişmeye açık ve kalifiye eleman gereksinimi bulunan turizm sektörü bu lükse sahip değildir.

Tablo 6. Okulda Alınan Eğitimin Staj Süresince Öğrencilere Sağladığı Katkıları İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
ÜNİVERSİTEDE MESLEKİ EĞİTİM ALMIŞ OLMAK												
Görevimi yerine getirirken olumlu yönde fayda (kolaylıklar) sağladı.	3	2,5	17	14,3	22	18,5	50	42,0	27	22,7	3,7	1,06
Departmanlardaki işlerin işleyişi hakkında önceden bilgi sahibi olmamı sağladı.	12	10,1	16	13,4	23	19,3	46	38,7	22	18,5	3,4	1,22
İşlerin işleyişi hakkında öneri getirmemde olumlu katkı sağladı.	5	4,2	11	9,2	36	30,3	49	41,2	18	15,1	3,5	1,00
Konuklar – çalışma arkadaşlarım ve yöneticilerimle olan ilişkilerde hitap ve davranışsal açıdan olumlu katkı sağladı.	6	5,0	7	5,9	6	5,0	66	55,5	34	28,6	4	1,02
Sorumluluk almama ve disiplinli çalışmama katkı sağladı.	4	3,4	4	3,4	17	14,3	64	53,8	30	25,2	3,9	0,91
İşletmede çalışan ve turizm eğitimi almayan çalışanlara göre daha çabuk terfi imkanı sağladı.	29	24,4	25	21,0	20	16,8	33	27,7	12	10,1	2,8	1,35
Üniversiteli olmam çalışma arkadaşlarım arasında saygınlığımı artırdı.	11	9,2	19	16,0	23	19,3	42	35,3	24	20,2	3,4	1,24
Üniversiteli olmam yöneticilerim arasında saygınlığımı artırdı.	10	8,4	22	18,5	17	14,3	38	31,9	32	26,9	3,5	1,29
Genel Ortalama											3.5	

3.3.4. Öğrencilerin Staj Yaptıkları İşletme Türleri İle Yapmış Oldukları Stajları Değerlendirmelerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap alınması amaçlanan bir başka araştırma sorusu da; stajyer öğrencilerin staj yaptıkları işletme türleri (Seyahat ve/veya Otel işletmesi), ile yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı hususudur. Bu

doğrultuda yapılan t testi sonucunda, öğrencilerin staj yaptıkları işletme türlerinin seyahat acentası veya otel işletmesi olması yapmış oldukları stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşleri arasında **herhangi bir farklılık ortaya çıkmamıştır**. Nitekim, bu durum Tablo 7'deki sonuçlardan da kolayca izlenebilmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Staj Değerlendirmelerine İlişkin Görüşlerinin İşletme Türlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyutlar	İşletme Türü	n	Ort.	s.s.	t	p
Öğrencilerle ilişkiler	Seyahat İşletmesi	71	2,8	0,48	1,003	0,38
	Otel İşletmesi	48	2,9	0,51		
Görevle İlgili So-rumluluklar	Seyahat İşletmesi	71	3,5	0,63	-1,090	0,27
	Otel İşletmesi	48	3,3	0,68		
Meslektaşlarla (İş Arkadaş-larıyla) ilişkiler	Seyahat İşletmesi	71	3,6	0,70	-1,892	0,06
	Otel İşletmesi	48	3,4	0,78		

Araştırmada; öğrencilerle yapılan yüz yüze görüşmelerde elde edilen sonuçlara ilişkin bulgular ise şu şekildedir: Öğrencilere yüz yüze görüşmede sorulan; "staj süresince üniversitede almış olduğunuz derslerden en çok yararlandığınız hangisi-hangileri olmuştur?" sorusuna, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği Bölümü öğrencileri, "Seyahat İşletmeciliği" ve "Turizm Rehberliği" dersleri şeklinde bir yanıt verirken; Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği Bölümü öğrencileri, özellikle insanlararası iletişim becerilerinin ve işletme ile ilgili öneri getirmede "İnsan Kaynakları Yönetimi" dersinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin uygulamaya yönelik ders eksikliğinden şikayet etmeleri dikkat çeken konular arasındadır.

Yine, yüz yüze görüşme sırasında öğrencilere sorulan; "staj süresi (45 gün) sizce yeterli mi?" sorusuna öğrencilerin, büyük bir çoğunluğu "yetersiz" cevabını vermekle birlikte, stajı bir formalite olarak görenlerin sayısı oldukça azdır. Öğrencilerle yapılan yüz yüze görüşmede onlara genel anlamda, "bölüm tercih amacı" ve "turizm sektörüne yönelik genel sorularda sorulmuş ve söz konusu sorulara ilişkin öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 8'de verilmiştir. Tablodan da, görülebileceği üzere öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, başlangıçta öğretmen olmak amacıyla bu bölümü tercih ettiklerini belirtirken, turizm sektöründe çalışma fikri geçmişten günümüze, giderek olumlu yönde bir artış göstermektedir. Tabi bu düşünce de Milli Eğitim Bakanlığı'nın söz konusu bölümlere öğretmenlik için atama kontenjanı sınırlamasıyla da bağlantılı olabilmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Bölüm Tercih Amaçlarına ve Genel Olarak Turizm Sektöründe Çalışmaya Yönelik Görüşleri

Okumuş Olduğunuz Bölümü Tercih Ederken Amacınız	f	%
---	---	---

Öğretmen olmak	102	85,7
Turizm sektöründe çalışmak	17	14,3
Şu andaki Turizm Sektöründe Çalışmaya İlişkin Genel Düşünceniz		
Kesinlikle çalışmayı düşünüyorum	64	53,8
Hayır çalışmayı düşünmüyorum	12	10,1
Başka bir iş bulmazsam - Mecbur kalırsam çalışırım	43	36,1

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm alanında yüksek öğretim veren programların hemen hemen tümü, öğrencileri stajyer öğrenci statüsünde eğitim-öğretim yılının belli dönemlerinde sektöre göndermektedirler. Fakat, turizm işletmelerinin değişik türlerinde stajyer olarak çalışan öğrenciler, bugüne kadar bu alanda yapılan çalışmalarda ortaya konduğu üzere çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar. Söz konusu bu problemlerin aşılmasına yönelik, gerek sektör temsilcilerinin gerekse bu alanda eğitim veren program yetkililerinin girişimlerine rağmen bu konu hala güncelliğini korumaktadır.

Bu araştırmanın uygulama kısmından çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde, stajlarını yapan öğrencilerin yapmış oldukları stajlarla ilgili değerlendirmelerinde, staj esnasında karşılaştıkları sorunlardan ötürü, genelde memnun olmayan bir görüntü çizmektedirler. Nitekim, konuyla ilgili yapılan ankete katılan öğrenciler staj süresince; ücret, sigorta imkanı, hizmet içi eğitim gibi konuları kapsayan ifadelerle olumsuz görüş bildirerek memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Oysaki iş tatminini de etkileyen söz konusu bu olanaklardan hoşnut olmayan öğrencinin mesleğe ilk adım attığı sırada, bu yetersizliklerle karşılaşması, onu bu sektörden soğutacaktır. Konuyla ilgili olarak işletmelere büyük iş düşerken, eğitim kurumlarına da stajyer olarak gönderdiği öğrencilere sağlanan imkan ve koşulların ne olduğunun takibini yaparak müdahale etme hakkına kavuşmaları şeklinde bir takım sorumluluklar yüklemektedir.

Öğrencilerin staj süresince en olumlu görüş bildirdikleri konular arasında çalışma arkadaşlarının tutum ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu husus, öğrenciyi daha doğrusu genel anlamda personeli işletmeye ve çalışma ortamına bağlayan önemli bir etken olarak görülebilir.

Stajın öğrencilerin mesleki gelişimine katkısının ne olduğuna ilişkin öğrenci görüşleri, "stajın sektörü tanıma, iletişim becerilerinin gelişmesi, kendilerine olan güven duyguları gibi hususlarda olumlu katkı sağladı" ifadelerine olumlu görüş bildirmeleri stajın önemli ölçüde katkıları arasında sayılmakla birlikte, özellikle "bu mesleği sevmeme fayda sağladı" ifadesine ilişkin öğrenci görüşlerinin olumsuz olması "bir işgörenden maksimum düzeyde verim alabilmek onun işinden tatmin olma durumu diğer bir deyişle işini sevmesi ile doğru orantılıdır" görüşünün hakim olduğu günümüz modern örgütlerinde, özellikle emek-yoğun bir sektör olan turizm sektörünün gelecekteki istihdamının nicel ve nitel kalitesi açısından düşündürücüdür.

Yine bu konuda da, özellikle işletme yöneticileri ve eğitim kurumlarına büyük işler düşmektedir.

Çalışmanın uygulama kısmında yer alan, öğrencilerin okulda almış oldukları mesleki eğitimin staj süresince işe yönelik olarak kendilerine sağladığı katkıların ne olduğunu belirlemeye yönelik ifadeler verilen cevaplar genel olarak incelendiğinde ise, “konuklar – çalışma arkadaşları ve yöneticilerle olan ilişkilerde hitap ve davranışsal açıdan olumlu katkı sağlama”; “sorumluluk alma ve disiplinli çalışmaya katkısı”; “işlerin işleyişi hakkında öneri getirmedeki katkısı”; “görevin yerine getirilirken katkı sağlama” gibi hususlarda öğrenci görüşlerinin çoğunluğunun olumlu olması, eğitimin her zaman insana faydalı olduğu görüşüyle paralellik gösterse de, “işletmede çalışan ve turizm eğitimi almayan çalışanlara göre daha çabuk terfi imkanı sağlama” hususunda alınmış olan üniversite eğitiminin fazla işe yaramadığına ilişkin öğrenci görüşlerinin çoğunlukta olması, sektörün kalifiye elemanlara önem vermesi gerektiği görüşüyle örtüşmemektedir. Bu nedenle, turizm işletmelerinin özellikle alanında mesleki eğitim almış kişilere, onların sektöre yönelik motivasyonlarını artırıcı nitelikte terfi olanakları hazırlamaları gerekmektedir. Aksi taktirde çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere, söz konusu kalifiye personelin başka alanlara kayması gündeme gelecektir. Böyle bir durum ise, gelişmeye açık ve kalifiye eleman gereksinimi bulunan turizm sektörü için önemli bir sorunun devamı anlamına gelecektir. Bu kapsamda, çalışmadan ve ilgili literatürden elde edilen bulgu ve sonuçlar ışığındaki konuya ilişkin diğer önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür.

Turizm işletmelerinde, alanında eğitim almış insan kaynağı oluşturmak oldukça önemli bir husustur. Çünkü, tamamıyla temeli insana dayalı bir sektör olan turizm sektöründe, daha kaliteli hizmet verilebilmesi ve müşteri memnuniyetinin sağlanabilmesi, kaliteli bir insan kaynağına sahip olmakla doğru orantılı olacaktır. Bu noktada, bahsedilen kaliteli insan kaynağına sahip olmanın tek ve alternatifsiz yolu ise, ilgili meslek dalında verilen eğitimden geçmektedir. Tabii verilen söz konusu bu eğitimin asıl muhatabı olan sektör tarafından da kabul görmesi, bu yoldaki mesafeyi kısaltacaktır. Bu kapsamda, konuyla ilgili olarak, çalışma koşulları ve meslek ile ilgili hukuki düzenlemelerin vakit geçirilmeden yapılması şarttır. (Örneğin, turistik işletmelerde belirli alanda eğitilmiş personel çalıştırma zorunluluğu oranının artırılması, Turizm Eğitim Fonu kurulması ve stajyer öğrencilerin staj şartları gibi). Nitekim, bu konu ile ilgili olarak 12 – 14 Nisan 2002 tarihleri arasında gerçekleştirilen İkinci Turizm Şurası'nda önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, asıl olan bunun bir an önce yasal zemine oturtulması gerekliliğidir.

Herşeyden önce turizm sektöründe bir istihdam politikası saptanıp, yüksekokulların sayısal olarak belirlenmesi gerekmektedir. Yeni yüksekokullar açma yerine alt kademe elemanı yetiştiren meslek okullarının açılması gereği daha ağırlıklı olarak üstüne eğilimi gereken konular arasındadır. Gerek 2 yıllık ön lisans, gerekse 4 yıllık lisans eğitimi alıp mezun olan

öğrencilerin sektördeki statüleri ve pozisyonları net değildir. Nitekim, öğrencilerin staj sürelerinde karşılaştıkları sorunların büyük bir kısmı da bundan kaynaklanmaktadır. Sektöre atılan ilk adımlarda karşılaşılan sorunlardan biri, adayların beklentilerinin yüksekliğidir. Adayın sektörde söz konusu bu beklentisinden düşük bir pozisyonda çalışmaya başlaması da, yaşanan düş kırıklıklarının sayısını artırmaktan öteye bir katkı sağlamamaktadır. Yine, alınan diplomanın sektörde hukuki olarak bir geçerliliği bulunmaması, sektörün gelecekte kalifiye eleman sorunu yaşamasına neden olacaktır.

Araştırmanın uygulama kısmında görüşlerine başvuru, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde turizm ile ilgili programlarda eğitim görmekte olan öğrencilerin bölüme başladıklarından itibaren, yalnızca öğretmen olarak çalışmaya odaklanmalarını ve sadece bu bakış açısıyla yetiştirilmemelerini, onların turizm sektörünü de bir çalışma alanı olarak benimsemelerine imkan veren bir politikanın izlenmesi gerekmektedir. Zira, sadece öğretmen olma beklentisiyle söz konusu bölüme gelen öğrenciler, ilgili kurumların öğretmen ataması için kontenjan ayırmadığı dönemlerde, büyük hayal kırıklığı yaşamaktalar ve dört yıl boyunca da sektöre yönelik derslerden ziyade daha çok işin teorik kısmına ağırlık vermektedirler. Bu durum ise, öğrencileri, sektörde uyum sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Bunun için, özellikle öğrencilerin de dile getirdiği gibi, staj süresinin yetersizliği sorununu ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalara gidilerek, 45 gün olan bu süre artırılmalıdır.

Yine, özellikle araştırma kapsamında yer alan öğrencilerle yüz yüze görüşmede, öğrencilerin üstünde durdukları başka bir sorun da, staj esnasındaki sosyal güvence imkanları ve okul yönetiminin staj süresince öğrencilerin takibine (denetim, sorunların bildirilme merkezi vb.) ilişkin yetersiz kaldığı hususudur. Özellikle yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi gören ve staja giden öğrencilerin önemli sorunlarından olan bu sorunun çözümüne yönelik olarak; staj komisyonlarının etkinliğinin artırılması ve öğrencilerin staj esnasında denetlenmesine ilişkin gereken olanakların sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak; turizm ile ilgili kamu, özel sektör kuruluşları ve eğitim kurumları yıllardır mesleki turizm eğitiminin ve bu mesleki eğitim içerisinde zorunlu bir koşul olan öğrencilerin staj faaliyetleri esnasında karşılaştıkları güçlükleri; bu konu ile ilgili olarak yapılan pek çok araştırmanın aracılığı ile tartıştığına ve büyük oranda bildiğine göre, yukarıda sayılan önerilere doğru ve planlı bir şekilde işlerlik kazandırılması için atılacak her adım, gerek turizm eğitimi alan öğrencilerin gerekse sektördeki hizmet kalitesinin yükseltilmesi açısından, son derece önemli ve olumlu bir gelişme olarak kabul görecektir.

KAYNAKÇA

AĞAOĞLU , Osman Kemal. (1991), **Türkiye'de Turizm Eğitimi ve Etkinliği**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.

- ALEMDAR, Teoman. (1992), *Turizm Eğitiminde Stajlar Konusunda Bir Model*, **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 9-11 Aralık**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını:357-360
- ALTINAY, Murat. (1996), *Turizm Öğrencilerinin Stajdan Beklentileri ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Örneği*, **Turizmde Seçme Makaleler 26**, İstanbul TUGEV: 1-13.
- AYMANKUY, Yusuf ve Şimal AYMANKUY. (2002), *Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi için Öneri Bir Model* **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 11-13 Aralık**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını:s.29-42.
- BAYER, Ertuğrul. (1998), *Türkiye Meslek Yüksekokulları Turizm Eğitimi Kalitesinin Geliştirilmesinde Sanal Yöntemlerin Rolü*, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1998/Güz, Sayı: 3: 145-156
- BOYLU, Yasin. (2004), **Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okul Amacına Yönelik Beklentilerinin Değerlendirilmesi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BOZOK, Duriye. (1992), *Turizm İşletmelerinde Profesyonel Yönetici ve Eğitim Sorunları*, **Turizm Yıllığı**: s. 45, Ankara,
- BULUÇ, Gülçin. (1992), *Turizm ve Otel İşletmeciliği Eğitiminde Stajın Önemi*, **Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop 9-11 Aralık**, Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü: 365-368,
- ÇAPAR, Bülent. (2002), *Turizm Sektörü-Turizm Eğitim Kurumları İşbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri*. **Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop 9-11 Aralık**, Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü: 415-426.
- ÇETİN, Şule. (2005), *Öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler Üzerine Ampirik Bir Araştırma: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği*. **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt:16, Sayı: 2:154-169
- DEMİRER, Halil. (2000), *Kapadokya Bölgesi Turizm Belgeli Konaklama İşletmeleri Üst ve Orta Düzey Yöneticilerin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinden Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*, **Kapadokya Toplantıları VII**, 18 Nisan Nevşehir.: s. 19.
- DEMİRKOL, Şehnaz ve Elbeyi PELİT. (2002). *Türkiye'deki Turizm Eğitim Sistemi ve Avrupa Birliği Sürecinde Olası Gelişmeler*, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (2): 125-146.
- ESİN, Özkan. (1992), *Yüksekokul Düzeyindeki Eğitim Kurumlarında Öğrenci Staj ve Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, **Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop 9-11 Aralık**, Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü: 361-364.
- FIRAT, Zeki. (1997), **Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Öğrencilerinin Staj Faaliyetlerinin Organizasyonu Sektör Beklentileri ve Öğrencilerin Tatmin Düzeylerinin Ölçülmesi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- GAMBLE, Paul (1992), *The Educational Challenge for Hospitality and Tourism Studies*. **Tourism Management**, March 1992, 6-10.

- GÖKDENİZ, Ayhan. (1991), *Yüksek Öğretim Staj Yönetmeliği ve Uygulamadaki Aksaklıklar*, **Örgün Turizm Eğitimi Sempozyumu Bildirileri**, Erdek.
- GÖKDENİZ, Ayhan, Hüseyin ÇEKEN ve Barış ERDEM. (2002), *Okul Sektör İşbirliği Çerçevesinde Stajdan Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerilerine Yönelik Bir Uygulama*, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop** Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü s. 343-359.
- GÜÇER, Evren. (2004), **Türkiye'deki Turizm Eğitimi İle Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki Turizm Eğitiminin Karşılaştırılması ve Sektörün Turizm Eğitiminden Beklentileri**. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜRDAL, Mehmet. (2002), *Türkiye'de Mesleki Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma-Eğitiminin Kalitesi-Staj-İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri*, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop** Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü s. 391-400.
- ILGAZ, Selay ve Mehmet ÇAKAR. (2002), *Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin staj Problemleri: Başkent Üniversitesi İİBF Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma*, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop** Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü: 385-391.
- İÇÖZ, Orhan. (1991), *Turizm Sektörünün Gelişmesinde İnsan Unsurunun Önemi*, **Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi**, Kasım-Aralık: s.15-18.
- KARSLI, Mehmet. D. (2003), **Öğretmenliğin Temel Kavramları**, (İçinde, Öğretmenlik Mesleğine Giriş) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- KOZAK, Nazmi. (1992), *Türkiye'de Üniversite Düzeyi Mesleki Turizm Eğitime Yönelik Programların Sorunları ve Bazı Öneriler*, **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 9-11 Aralık**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını
- KOZAK, Nazmi. (2005), Staj Dosyası (I): Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar; Staj Dosyası (II): Sektörün Ve Turizm Programlarının Görüşleri; Staj Dosyası (III): Turizm Sektöründe Staj Üzerine Bazı Görüşler: <http://www.turizm gazetesi.com/articles/article.aspx?id=25083> (Erişim. 20.12.2005)
- KOZAK, Meryem AKOĞLAN. (1999), *Eskişehir Meslek Yüksekokulu Öğrenci Stajları Üzerine Bir Araştırma: Turizm-Otelcilik ile Diğer Programların Karşılaştırılması*, **Anatolia; Turizm Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 10, Eylül-Aralık: 37-47.
- KOZAK Meryem Akoğlan ve İsmail KIZILIRMAK. (2001), *Türkiye'de Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik Programı Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Yönelik Tutumlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişimi: Anadolu, Akdeniz Ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama*, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, 2001/Bahar: 9-16.
- KUSLUVAN, Salih ve Zeynep KUSLUVAN. (2000), *Perceptions and Attitudes of Undergraduate Tourism Students Towards Working in the Tourism Industry in Turkey*. **Tourism Management** (21), 251-269.
- KUŞLUVAN; Salih. (2000), *Turizm İşletmeciliği Öğrencilerinin ve Turizm İşletmeleri Yöneticilerinin Birbirinden Beklentileri*, **Kapadokya Toplantıları VII, 18 Nisan**, s: 2.
- KÜÇÜKTOPUZLU, K. Faik. (2002), *Turizm Eğitimi Veren Yüksekokulların Staj Programlarında Eşgüdümün Sağlanması ve Çözüm Önerileri*, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop 9-11 Aralık**, **Ankara**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü: 335-342.

- OLALI, Hasan ve Meral KORZAY. (1989), **Otel İşletmeciliği**, İstanbul: Yön Ajans Basımevi.
- OLALI, Hasan (1982), **Turizm Politikası ve Planlanması**, İzmir: Ege Üniversitesi
- OLSEN, M. ve M. KHAN. (1989), *Mission and Philosophy: Graduate Programs*. **Educators**:16-22.
- ÖMERZİ, Aziz ve Mehmet Ali AYATA. (1992), *Akdeniz Üniversitesi Antalya Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik Programı Öğrencilerinin Ağır İstihdam Sektöründe Yaptığı Uygulama ve Stajlar*. **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop 9-11 Aralık**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara:369-376.
- ÖZKAN, Esin. (1992), *Yüksekokul Düzeyindeki Turizm eğitim Kurumlarında Öğrenci Staj ve Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, **Turizm Eğitimi Konferans-Workshop 9-11 Aralık**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara: s.357-360.
- PAZUZE, E.F. (1993), *Time for a New Mission in Hospitality Education*, **The Cornell HRA Educators**, Vol:5, No:3, s. 61-62.
- RUTTER, D. (1991) *Catering Education and Training in France and Britain: Some Implications for Productivity*, **Tourism Management**. 12 (4): 356-360
- SEM, John ve Christine CLEMENTS. (1996), *Tourism and Recreation Management: Strategies for Public Lands*, **Parks & Recreation** 31 (9), 92-105.
- SEZGİN, Orhan Mesut. (2001), **Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı**, Ankara: Detay Yayıncılık.
- TÜRK DİL KURUMU. (2005), <http://www.tdk.org.tr/TKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=staj>. (Erişim Tarihi: 28.12.2005).
- TAYMAZ, Haydar (1997), **Hizmetiçi Eğitim**, Ankara: Tokav Tapu ve Kadastro Vakfı Matbaası.
- TİMUR, Alp. (1992). *Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları*. **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 9-11 Aralık** Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını.
- ÜNLÜÖNEN Kurban. (2000), *Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri Ve Algılamaları Açısından Değerlendirilmesi*, **Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, (3) 218-238.
- ÜNLÜÖNEN, Kurban. (2004) *Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri ve Algılamaları Açısından Karşılaştırılması- 1998-1999 ve 2003-2004 Öğretim Yılları- Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1): 108-130
- WTO. (1997), **International Tourism; A Global Perspective**, Madrid: Dünya Turizm Örgütü.
- YAĞCI, Özcan. (2001), *Türkiye’de Turizm Eğitimi ve İstihdamında Karşılaşılan Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, **Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4 (4): 23-39.
- YAZICI, Senem. (2002), *Turizm Eğitim Bilinci ve Uygulama Dersi: Staj*. **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 9-11 Aralık** Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını.
- YILDIRIM, Armağan. (2002), *Turizm Sektörü-Turizm Eğitim Kurumları İşbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri:Kocaeli Üniversitesi Derbent MYO’unda Yürütülen Bir Proje* **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 9-11 Aralık** Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını: 369-384.

YÜKSEL, Atila, Murat HANÇER ve Naci ADAK. (2002), *Turizm ve Konaklama Sektöründe Stajyer Yönetici Adayları: Sektöre Yönelik Beklentiler ve Sektör Performansı*, **Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 9-11 Aralık** Ankara: Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını: 533-544.